

במשינה היומית:

סדר קדשים - טהרות

מידות פרק ב' משנה ב' -

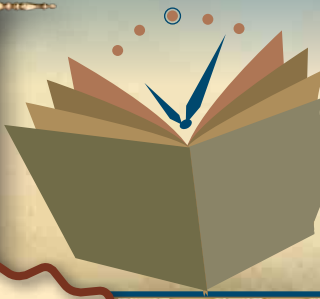
כלים פרק י"א משנה ב'

בהלכה היומית:

שו"ע או"ח

סימן קע"ח סעיף ה' -

סימן ר"ח סעיף ו'

קביעות

במשינה
ובהלכה היומית

בפתח השער

גליון מזרחי

לראי חתול לאו

סדר טהרות

לאסוף היולית

זיוט חאשי ל' באייר

עוף טוב - הכל טוב!

נחשף לאמת הפנימית של החומר ולגבולות חיי האדם. העיסוק בדיני טמא מת ובמורכבות של אהל המת מזכיר לאדם את סופו, משבר את גאוותו וממלא אותו ביראת שמיים אמיתית. הלימוד מוכיח לנו שאפילו נגיעה קלה בטמא שרץ, או חלילה הופעת נגעים על גופו של אדם, מספיקים כדי להוציא אותו ממחנה טהורים ולעצור את מרוץ חייו.

סדר טהרות מחנך אותנו להגישות לדקויות הקטנות ביותר של המציאות. אנו לומדים על טומאת כלים - כיצד הסביבה והמעטפת שלנו מושפעים ומקבלים טומאה. אנו נוכחים בשיעור אדיר על כוחה של המחשבה והרצון, כאשר לומדים על משקין שהם מכשירין לקבלת טומאה. הלימוד יורד עד לרזולוציות של חיבורים, כמו שמובאר במסכת עוקצין לגבי ידיים לטומאה (העוקץ והשומר של הפרי המכניסים ומוציאים טומאה), ומלמד שאפילו החיבורים הקטנים ביותר בחיים משפיעים על הסטטוס הרוחני שלנו. חז"ל אף הוסיפו וגזרו

על טומאת הידיים מדרבנן, כדי לעורר אותנו שאפילו קצות האצבעות, המייצגות את העשייה היומיומית, דורשות נטילה, טהרה והשגחה מתמדת.

אך התכלית אינה להישאר בטומאה או בפחד. בדיוק כפי שהתוכי יצא עם הבנה מתוקנת ורצון להיות טוב ומועיל, כך העיסוק בסדר טהרות מוביל אותנו אל מסכת מקוואות - אל היכולת להיטהר, לתקן, לטבול במים המטהרים של התורה, ולצאת כבריה חדשה, ממושמעת, ענווה וטהורה יותר כלפי בורא עולם...

איש אחד הגיע לחנות חיות וראה תוכי יפהפה שעולה 50 שקלים בלבד. הוא התפלא מאוד ושאל את המוכר: "למה המחיר כל כך זול? הוא נראה נהדר!".

המוכר היסס ואמר: "תראה, התוכי הזה היה שייך פעם למנהל עבודה קשוח באתר בנייה. הוא אומנם מדבר המון, אבל בעיקר מחלק פקודות וצועק על כולם. אנשים פשוט לא רצו אותו בביתם".

האיש ביטל את הדברים ואמר: "שטויות, אני אצליח לחנך אותו!" - וקנה את התוכי.

מיד כשנכנסו הביתה, התוכי הסתכל על הסלון וצרח: "מה זה הבלגן הזה?! למה השטיח עקום?! תזיז את הכורסה ימינה! עכשיו!".

האיש ניסה להרגיע אותו, אך התוכי לא הרפה: "נו, מה עם הקפה?! איפה הכלים?! למה אתה עומד שם כמו עמוד?! לעבודה!".

אחרי שבועיים של צעקות בלתי פוסקות, פקעה סבלנותו של האיש. הוא תפס את התוכי, פתח את המקפא והכניס אותו פנימה כדי שיתקרר קצת ויירגע.

בדקה הראשונה בקעו מבפנים צרחות איומות: "תפתח מיד! אני אפטר אותך! אתה מושעה! אין לך משמעת!". ואז, פתאום, השתרר שקט מוחלט. דממה...

האיש נבהל, חשש שאולי קרה לתוכי משהו, ומיהר לפתוח את הדלת. התוכי פסע החוצה לאיטו, ניער את נוצותיו מנטיפי הקרח, ואמר בקול שקט ומנומס: "אני מתנצל מעומק ליבי על התנהגותי הבוטה ועל צעקותיי. אני מבטיח שמיום זה ואילך אהיה התוכי הממושמע והשקט ביותר בעולם."

האיש, שהיה המום מהשינוי הקיצוני, שאל: "מה קרה פתאום?".

התוכי השפיל את מבטו ולחש: "פשוט... ראיתי מה עשית לעוף הקפוא שם מאחורה, והבנתי שמוש לא כדאי לי להתעסק איתך..."

***

הסיפור המשעשע הזה טומן בחובו מסר רוחני עמוק, שמתחבר ישירות לסגולתו של לימוד סדר טהרות במשניות. התוכי הגאווה, שחשב שהוא מנהל את העולם וחילק פקודות לכל עבר, נכנע וקיבל ענווה רק כאשר נכנס למקום הקר ופגש פנים אל פנים ב"מוות" (העוף הקפוא). גם האדם בעולמו, לעיתים, שוקע בגאוות החומר, רודף אחר כבוד, מרגיש בעל הבית על חייו ושוכח את שברירות קיומו.

כאשר יהודי יושב ולומד את מסכת טהרות ושאר מסכתות הסדר, הוא

מרנים טהרה בישראל

זיוט חאשי ל' באייר

תנכה גמ אתה להתחיל יחד עם רבנות לונדי האשנה היומית את

סדר טהרות

ויה"ר שכן תנכה להתחיל אסכתות וסדרים אחרים ולסיימם לאורך ימים ושנים טובות

לזכר עולם יהיה צדיק

מוקדש לע"נ י"ר הארגון

הרב שלמה בן הגאון רבי יונה זצ"ל שטנצל

גלב"ע כ"ט בניסן תשע"ג

קבלת עלון המבחנים

ניתן לשלוח בקשה במייל Office@kviuta.org דרך מערכת קביעות בטלפון 0722-79-4949 שלוחה 4 < 2 כמו"כ ניתן לענות על המבחנים במערכת זו או ב: kviuta.org וכן דרך עמדות נדרים פלוס וקהילות ברחבי הארץ

לשיעורים

במשנה ובהלכה היומית

24 שעות

בטלפון 0722-79-4949

וכן kviuta.org

לקבלת העלון במייל Office@kviuta.org | מפיצים את האור: להנצחות ותרומות להצלחה לע"נ יקירי התקשר: 072-272-2200

הקדמה לסדר טהרות

הטעם שראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים

הטעם שראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים, כתב בקובץ שיעורים (פסחים אות ס"ז) שנחלקו בזה הראשונים, שהנה בטומאת מת יש דין 'חבר הוא הרי כחלל', שאם כלי נגע במת, הכלי נעשה אבי אבות הטומאה כמו המת עצמו, ואינו יורד בדרגת הטומאה כמו בשאר קבלת טומאה, וכן אם נגע כלי בטמא מת' [אדם שנגע במת ונעשה אב הטומאה], נעשה הכלי אב הטומאה כמו הטמא מת, ונחלקו הראשונים לענין כלי שנגע באדם שנגע בטמא מת, שאותו אדם הוא ראשון לטומאה, ויש סוברים (עי' בעל המאור חולין ג' א') שבאופן זה לא נטמא הכלי כלל, שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה ולא מראשון לטומאה, ואחרים סוברים (עי' רבינו חננאל שם, ורע"ב ריש פסחים) שגם בזה יש דין חבר הוא כחלל, והכלים נעשו ראשון לטומאה כמו האדם שנגעו בו.

וביאר בקובץ שיעורים שנחלקו בטעם שראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים, שאם אדם וכלים מקבלים טומאה רק מטומאה חזקה של אב הטומאה, כיון שהנוגע בטמא מת הוא רק ראשון לטומאה, אין טומאתו חזקה לטמא אדם וכלים. אמנם הטעם שאדם וכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אינו משום שמקבלים טומאה רק מטומאה חזקה של אב הטומאה, אלא משום שאדם וכלים לעולם אינם נעשים שני לטומאה, ודבר המקבל טומאה מראשון נעשה שני, אם כן בדין חבר הוא כחלל, שהנטמא אינו יורד בדרגת הטומאה מהמטמא, אדם וכלים שפיר מקבלים טומאה אף מראשון לטומאה, כיון שנעשים ראשון ולא שני. [וע"ע חידושי רבי אריה לייב [מאלין] (שם)].

הטעם שאוכלים ומשקים אינם מטמאים אדם וכלים

אוכלים ומשקים אינם נעשים אב הטומאה, אלא לעולם אינם יותר מראשון לטומאה, ולכן אינם יכולים לטמא אדם וכלים, שרק אב הטומאה מטמא אדם וכלים, וכמו שנתבאר.

אמנם נראה להוכיח שיש עוד טעם שאוכלים ומשקים אינם מטמאים אדם וכלים. שהנה אע"פ שבכל דיני טומאה, אדם וכלים אינם מקבלים טומאה מראשון, מכל מקום לענין פרה אדומה החמירו מדרבנן כמה חומרות, ואחת מהן היא ש'אין מונין ראשון ושני לחטאת', דהיינו שדרגות הטומאה אינן נוהגות לענין פרה, אלא הכל טמא ומטמא את חבירו, וחבירו את חבירו עד עולם, ולכן אף אדם וכלים נטמאים מראשון לטומאה (רמב"ם פיהמ"ש פרה פ"י מ"ו שורש השלישי).

אמנם אוכלים ומשקים אינם בדין זה, ואע"פ שהם בדין 'אין מונין ראשון ושני לחטאת' (פרה פ"א מ"ו), ואוכל מטמא אוכל ומשקה אחר ואינו יורד בדרגת הטומאה, מכל מקום לעולם אוכלים ומשקים אינם מטמאים אדם וכלים אף לחטאת (שם פ"י מ"ב), [אלא **משקים** מטמאים **כלים** (עי' פ"ח מ"ב), אבל לא משום שיש חומרא בדין טומאת אוכלין לענין חטאת, אלא מפני גזירת משקים שהוא אף לחולין, שמשקים טמאים מטמאים כלים לעשותם שני לטומאה, וכמו שנתבאר לעיל (ד"ה כלל), אלא שלענין חטאת שאין מונין ראשון ושני, הכלי אינו שני לטומאה אלא טמא סתם, ולכן מטמא כל דבר ואפילו אדם]. ואם הטעם שאוכלים ומשקים אינם מטמאים אדם וכלים הוא רק משום שאוכלים ומשקים אינם אב הטומאה, הרי בדין פרה אין אב וראשון, אלא רק טמא וטהור, וכשם שאדם וכלים נטמאים מאדם וכלים שהם ראשון, כמו כן ייטמאו מאוכלים ומשקים שהם ראשון, אלא בעל כרחך טומאת אוכלים היא טומאה

חלשה, ולכן אף במקום שראשון מטמא אדם וכלים, אוכלים ומשקים שהם ראשון אינם מטמאים אדם וכלים, [מלבד משקים שמטמאים כלים מדין גזירת משקים].

טומאת מוגע וטומאת משא

רוב הטומאות מטמאות ב'מגע', והיינו שמקום אחד בדבר הטהור נוגע במקום אחד בדבר הטמא, ועל ידי זה נטמא כל הדבר הטהור.

הרבה טומאות מטמאות גם ב'משא', והיינו שאדם טהור נושא את הטומאה, ועל ידי זה נטמא, [אבל טומאה הנושאת את האדם, אינו בכלל טומאת משא]. ונחלקו הראשונים (כלים פ"א מ"ב) מהי טומאת משא, לדעת הרמב"ם כל שהטומאה מוגבהת מחמתו, נטמא, אף אם אינו נוגע בטומאה, כגון שיש חציצה בינו לבין הטומאה, ולדעת הר"ש אדם הנושא את הטומאה לא נטמא אלא אם כן גם מזיזה, אבל אם הטומאה רק מונחת עליו, לא נחשב משא, ולא נטמא. תוספות (שבת פ"ב ב' ד"ה באבן) סוברים שלא נחשב משא אלא כ'מורגש' כובד הטומאה על האדם, וכן דעת הר"ש (ע"י לקמן), אמנם מסתימת לשון הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א ה"ו) משמע שנטמא הנושא אף אם לא הורגש כובד הטומאה עליו. נמצא לדעת הרמב"ם שאף אם לא הזיז את הטומאה, וגם לא הורגש כובדה עליו, נטמא.

הרע"ב (כלים פ"א מ"ב) כתב ש'היסט' הוא בכלל 'משא', והאופן הפשוט של היסט הוא שטהור מזיז את הטומאה בלא להגביהה, [ולפי הר"ש שלא נטמא נושא אלא כ'גם מזיז, נמצא שהכל תלוי בהזזה ולא בהגבהה], והרע"ב כתב אופן מחודש של היסט - והיא משנה בזבים (פ"ד מ"ו, ועיי"ש ברע"ב ובר"ש ורא"ש) - שהטומאה בצד אחד של כף מאזניים, וטהור יושב בצד השני, ומחמת כובדו הוגבהה הטומאה.

[יש עוד דין 'היסט' שטמא נושא או מזיז את הטהור, והוא חידוש רק בזו וחבריו 'שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה' (שבת פ"ג ב'), ואינו 'היסט' שעליו כתב הרע"ב שהוא בכלל משא].

'לטמא אדם לטמא בגדים'

שינוי בכמה טומאות 'שהם מטמאים את האדם וכו' לטמא בגדים במגע', כגון נבילה (כלים פ"א מ"ב), שאדם שנטמא משום שנשא נבילה, גם בגדיו שלבוש בהם באותה שעה נטמאו, וכן נטמאו כלים שהוא נוגע בהם בשעה שהוא נושא את הטומאה - 'לטמא בגדים במגע' - [אמנם האדם הנושא אינו מטמא אדם וכלי חרס שנוגע בהם].

דין זה נקרא בגמרא 'טומאה בחיבורים', ובלשון המשנה 'מטמא אדם לטמא בגדים'.

בביאור דין זה - שהנטמא במשא מטמא בגדים - כתבו הראשונים (ר"ש כאן ולקמן מ"ו ואהלות פ"א מ"ב ומ"ה זבחים פ"ה מ"א, רא"ש אהלות פ"א מ"ה זבחים פ"ה מ"א, רמב"ם בפייהמ"ש כאן וידים פ"ג מ"א זבחים פ"ה מ"ב, רמ"ה ב"ב ט' ב'), שאע"פ שהאדם קיבל טומאה מאב ונעשה ראשון, וראשון לטומאה אינו מטמא אדם וכלים, מכל מקום התורה חידשה שהוא נידון כאב הטומאה בשעה שהוא נושא את הטומאה לענין לטמא בגדיו וכלים.

הרמב"ם כתב (זבים פ"ה מ"א, ובהל' פרה פ"ה ה"ב והל' מטמאי משכב ומושב פ"ו ה"ב) שהוא נחשב ראשון לטומאה, וכדי ליישב את סתירת דבריו שגם כתב שהוא אב הטומאה, צריך לומר שלדעת הרמב"ם מה שדינו הוא כאב הטומאה לענין לטמא בגדים, אינו משום שנעשה אב הטומאה מצד עצמו, אלא רק נעשה טפל לטומאה, ומצד עצמו נשאר ראשון, עיי"ש.

הטעם שאין טומאת משא בכלים

טומאת משא היא רק באדם, ולא בכלים, שרק אדם הנושא את הטומאה, נטמא, אבל אם הטומאה מוגבהת מכח כלי, לא נטמא הכלי, ולכן אדם הנושא כלים רבים זה על גב זה, ועל הכלי העליון יש טומאה המטמאה במשא, האדם נטמא במשא ולא הכלים, ורק הכלי העליון נטמא מכח מגע (רע"ב כלים פ"א מ"ב ע"פ הרמב"ם).

והנה תוספות (נדה כ"ב א') הוכיחו ממה שנתבאר שיש טומאות שמטמאים אדם לטמא כלים שכלים נטמאים בקל יותר מאדם, שהרי אדם הנושא את הנבילה מטמא כלים שהוא נוגע בהם באותה שעה, אבל אינו מטמא אדם שהוא נוגע בו באותה שעה, ומבואר שכלים נטמאים בקל יותר מאדם. [והוסיפו שמה שנטמאו בגדיו, הוא לאו דוקא בגדיו שהוא לבוש בהם, אלא כל כלי שנוגע בו בשעה שנושא את הטומאה, נטמא, והוכרחו לפרש כן משום שאם רק הבגדים שלבוש בהם נטמאו, אין ראייה שכלים נטמאים בקל יותר מאדם, שיש לומר שרק בגדים שהם טפלים לו נטמאים, ואדם אינו טפל לו, ואינו מדין חומרא וקולא, ולכן הוסיפו שכל כלי שהוא נוגע בו נטמא, אע"פ שגם כלי אינו טפל לו, ומכאן שכלי נטמא בקל יותר מאדם].

ולכאורה יש להקשות על הוכחת תוספות - שכלי נטמא יותר בקל ממה שנטמאו בגדיו של הנושא ולא נטמא אדם שנוגע בו - שהרי מצינו גם להיפך שיש אופן שאדם נטמא בקל יותר מכלים, והוא בעיקר טומאת משא, וכמו שנתבאר, שרק אדם הנושא את הטומאה, נטמא, אבל כלי הנושא את הטומאה, לא נטמא.

אמנם באמת לא קשה כלל, שמה שכלי הנושא טומאה לא נטמא, אינו משום שכלי אינו מקבל טומאה בקל כמו אדם, אלא משום שהאופן של קבלת טומאה הוא ב'משא', ורק אדם נקרא 'נושא', וכלי לעולם לא ייקרא 'נושא', שגם אם הטומאה מוגבהת מחמתו, עדיין לא נחשב שהכלי נושא, ולכן אינו ענין למה שהוכיחו תוספות שכלי מקבל טומאה בקל יותר מאדם.

טהרה על ידי טבילה וטהרת כלים על ידי שבירה

ברוב הטומאות - בין של אדם ובין של כלים - טהרתו היא על ידי טבילה במקוה או במעיין, שלגבי אדם נאמר בכמה מקומות 'ורחץ בשרו במים', ולגבי רוב הכלים - כלי מתכת, כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, בגד ושק - נאמר (ויקרא י"א ל"ב) 'במים יובא וטמא עד הערב וטהר'.

בכל טומאות דאורייתא וברוב טומאות דרבנן, אחרי הטבילה האדם או הכלי נעשה טבול יום, ודינו כשני לטומאה מדאורייתא, ובהערב שמש נעשה טהור לגמרי, [וזב זבה ויולדת נטהרו לקדשים רק למחרת בהבאת קרבנותיהם].

כלים שנטמאו נטהרים גם על ידי שבירה, שנאמר לגבי כלי חרס (ויקרא י"א ל"ג) 'ואותו תשבור'. וכלי חרס נטהרים רק על ידי שבירה, ושאר כלים כלים נטהרים בין על ידי טבילה במקוה - ולכן נקראים 'כלי שטף' - ובין על ידי שבירה. ודנו האחרונים אם מעשה שבירה מטהר, או שהשבר אינו כלי וממילא לא שייך בו טומאה.

והנה רבינו משולם (הובא בתוס' שאנץ סוטה כ"ט א') [נדפס על הגליון], ובמאירי שם בשם יש מפרשים) כתב שכלי שנשבר באופן שאין השברים ראויים לכלום, נטהר לגמרי מיד (ע"י שבת ט"ז ב'), ודין זה הוא מסברא שפקע שם כלי, ובקרא 'ואותו תשבור' נתחדש לגבי כלי חרס בלבד ששבירה היא במקום טבילה (לשון המאירי), והשבירה מוציאתו מטומאת כלי (לשון תוס' שאנץ), והיינו באופן שלא נשבר לגמרי, ורק אינו ראוי לתשמישו הראשון, ששבירה באופן זה אינה מטהרת מסברא, אלא הוא חידוש הקרא כמו טבילה שבכלי חרס מעשה שבירה מטהר, ובאופן זה של טהרה אין הכלי נטהר מיד, אלא נעשה טבול יום כמו בטבילה בשאר כלים.

אמנם שיטה יחידאה היא, ורוב הראשונים סוברים שכל אופן של שבירה נלמד מקרא 'ואותו תשבור', ואע"פ נטהר הכלי לגמרי מיד, ודין טבול יום נאמר רק בטבילה במקוה, ויש לדון לפי דעתם אם נתחדש בקרא ששבירה מטהרת משום שפקע שם כלי - וקא סלקא דעתך שאע"פ שאינו ראוי לקבל טומאה, מכל מקום טומאה שכבר חלה לא פקעה - או שמעשה שבירה מטהר, ולפי תוספות (חולין ע"ג א' ד"ה בשעת, זבחים צ"א א' ד"ה לא, ר"ש כלים פכ"ח מ"כ) שכלי טמא נטהר רק אם נשבר באופן ששוב אינו בר קבלת טומאה, מבואר שסוברים שכיון שפקע ממנו שם כלי, ממילא נטהר, וכן מפורש בתוספות ר"ד (שו"ת ק"י"א) כתב בזה שני טעמים, וז"ל, השבירה מבטלת את הכלי מתורת כלי, ומשום הכי מטהרת אותו דכבר לא הוי כלי, וגלי רחמנא בכלי חרש והוא הדין בכל הכלים, דטעמא דמילתא דבטל מתורת כלי, ומה לי כלי חרש מה לי שאר כלים, עכ"ל.

ובדעת רש"י לכאורה היה נראה שמעשה השבירה מטהר, שהרי סובר (חולין קכ"ג א' ד"ה טלית) שיתכן אופן של שבירה, שהכלי נטהר מכח אותה שבירה, ואע"פ הכלי עדיין בר קבלת טומאה, והסכימו עמו הרמב"ן, הרשב"א והר"ן (שם), אמנם באמת גם בדעת רש"י נראה ששבירה מטהרת משום פקע ממנו שם כלי לענין טומאה, וממילא נטהר, שמשלונו בחולין (קכ"ג א' ד"ה טלית) משמע ששבירה מטהרת משום ששוב אינו ראוי לתשמישו הראשון ובטל ממנו שם כלי, וצריך לומר שכיון שהכלי נשבר באופן ששוב אינו ראוי לתשמישו הראשון, פקע השם של הכלי הראשון, ולכן נטהר, אבל כיון שיש עליו שם של הכלי החדש שראוי לאותו תשמיש, מקבל טומאה מכח אותו שם כלי חדש. וע"ע בזה בקובץ שיעורים (פסחים אות קנ"ה) ובמשנת רבי אהרן (טהרות ס"ל).

¹ יוצא מכלל זה 'משכב הזב' שנעשה אב הטומאה כמו הזב שישב עליו, וכן 'בועל נדה' שנעשה אב הטומאה כמו הנדה, ולדעת הרמב"ם שאף מת עצמו הוא רק אב הטומאה, כל טמא מת אינו יורד בדרגת הטומאה, שהרי נעשה אב הטומאה כמו המת, [וכן כלי שנגע במת או בטמא מת, שנעשה כמו המטמא מדין 'חזיר היר הוא כחלל', אך דין זה גזירת הכתוב היא להוציא את הכלי]. אמנם יש שביארו שמשכב הזב הוא מקור טומאה, והזב אינו מטמא, אלא 'משכב הזב' טמא מכח עצמו, וישיבת הזב עליו רק עושהו משכב הזב, [אך ע"י ראב"ד (מ"ק דבורא דחובה פ"ב אות א) שכתב שהזב מטמא], וכן בועל נדה י"ל שהוא מקור טומאה ואין הנדה מטמאתו, ובטמא מת יש לומר ע"פ הספרי זוטא (פ' קרח הובא, הובא גם בילקוט שמעוני סי' תשס"א) שדרשו ממה שנאמר 'הנוגע במת', שרק הנוגע במת טמא, אבל המת עצמו אינו טמא, וא"כ י"ל שהמת אינו מטמא אחרים אלא ה'נוגע במת' נטמא מכח עצמו.

² לכאורה היה נראה לפרש לשון 'אב הטומאה', שהוא מקור הטומאה, ו'ולד הטומאה' או 'ראשון לטומאה' הוא מה שנטמא מכח טומאה אחרת, אמנם לדעת רוב הראשונים שמת נקרא אבי אבות הטומאה מפני שהוא מטמא את הטמא מת שנעשה אב הטומאה (ע"י הערה הקודמת), מבואר שטמא מת מקבל טומאה מאחר ואע"פ נקרא 'אב' מחמת חומרו וטומאתו, וגם מדין 'משכב הזב' לדעת הראב"ד (ע"י הערה הקודמת) מבואר כן, שהוא אב הטומאה אע"פ שקיבל טומאה מהזב. וכמו כן יש ראשון לטומאה שהוא מקור הטומאה, כגון שורף את הפרה. ולכן פירשו ש'אב הטומאה' ר"ל טומאה חזקה שבכחה לטמאות אף אדם וכלים, ו'ראשון לטומאה' ר"ל טומאה חלשה שבכחה לטמאות רק אוכלים ומשקים.

³ יכדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו - שהיא טומאה דרבנן - עשו חכמים היכר לדבר, שאם המשקים נגעו בכלי מאחוריו, רק אחוריו הכלי טמאים ולא תוכו, מלבד לענין קדשים ופרה שגם תוכו נטמא.

"וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר דְּ... וְאֶת־רוּחַ הַטָּעָה אֶעֱבִיר עַן־הָאָרֶץ" (זכריה י"ג ב')

נתק של אלפי שנים לא יצליח לטשטש את רישומה של צורת החיים הזו, חיים עם זהירות ורגישות. במשעולי המשנה ובמאמרי חז"ל בגמרא אנו פוגשים בה פעם אחר פעם, בדיונים בענייני טומאה וטהרה, באוכלין ובמשקין, בנגיעה או בשיבה. הדיונים הללו, שהיו אמורים להוות חלק בלתי נפרד מחיינו, לא פחות מדיני תפילה או הלכות שבת - הפכו באותו יום מר ונמהר של חורבן בית המקדש ל'הלכתא למשיחא'. צעירי הצאן וגם מבוגרים מהם לא מוצאים ידים ורגלים בסוגיות סבוכות אלו, שהנתק המעשי חופף עליהן.

אבל הנח הקרה לנו ה' הזדמנות. הרה"ג רבי שמואל פולק שליט"א עורך גליונות 'שלחבת' ו'אז נדברו', נדרש למשימה זו תמידית בסדרן, ומצליח בעז"ה בעטו, עט סופר מהיר, לקרב את ההווי היהודי שלפני אלפי שנים ולחוש אותו ממש כאן לדיננו.

ל'קורונה' שהתדפקה אל פתחנו בשנת תש"פ הוא נקלע בדיוק כמו כל עמך בית ישראל, ומעבר לנקודות החיזוק והאמונה שהצליח לשזור במאמריו החביבים והנפלאים, הוא אף גילה לטעמו, שהנה, כאן זוהי נקודת ההכנה לגאולה, הזדמנות לסטא' ייחודי לימות המשיח. הקב"ה מכין אותנו לימים נעלים, ימים שבהם ניהרר לגעת בחפצים - ולא בגלל נגיף כל שהוא, אלא בגלל וירוס אחר לגמרי, חשש טומאה.

עד כאן דברי ההקדמה של סופר 'המודיע', הרב יוחנן הרשקוביץ, שהביא את מאמרו המרתק של הרב פולק. כעת, לקראת תחילת לימוד סדר 'טהרות' במשנה היומית, אמרנו 'אל תמנע טוב מבועלי' והבאנו את המאמר המאלף בגליונו לצורך המחשת ופישוט הדברים למציאות חיינו. תשובה"ח להגאון הרב שמואל פולק שליט"א על מאמר נפלא זה כמו גם שאר מאמריו המופלאים, וכן שגורה בזאת תודתנו להרב יוחנן הרשקוביץ ולעיתון 'המודיע' שבין דפיו פורסם המאמר המאלף.

עם אחד, שתי קבוצות

לפני התחלת המסע המרתק במשעולי ירושלים דאז, ובהיכלי ישיבותיה מקדים הרב פולק מעט רקע הלכתי והיסטורי להבנת הדברים.

לא ביום אחד התחיל הכל. שנים שנים היו בני ישראל מלוכדים כאיש אחד בלב אחד. מחלוקות הלכתיות עדיין לא נכנסו ללקסיקון. לכל בעיה יש פתרון, כי סנהדרין יש בירושלים שעל פיהם ישק כל דבר ואחריהם אין עוררין. רק בדורות מאוחרים יותר, לקראת אמצע בית שני הפך דבר הסמיכה על קרבנות ביום טוב לסלע מחלוקת, זו הנוכרת במשנה במסכת חגיגה. ונחלקו האמוראים בכוונת מחלוקתם, אם המחלוקת היא בדבר הלכה של שבות או בסמיכה על קרבנות חובה.

בזמן הלל ושמאי, רבו התלמידים שלא שמשו כל צרכם - אומרים לנו חז"ל - ואז התרחש מפנה בקורות ימי עמנו: רבו המחלוקות בישראל. במקביל, החלו לגזור גזירות ותקנות שהרחיבו עד למאד את שמירת הטהרה בישראל. ביניהם ידוע מעשה שהיה שהתקבצו ובאו תלמידי הלל ושמאי בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון, ואמרו "הנכנס יכנס והיוצא יידקר בחרב", ומעליה זו יצאה רשימת הנחיות מפורטות ובהם 18 גזירות, רובן ככולן נוגעות בדיני טומאה וטהרה.

מאז, ארע 'מהפך שלטוני', רעידת אדמה במונחים גלובליים. אלפי אנשים שמאו ומתמיד חיו כטהורים למהדרין, הפכו בין יום לטמאים. עפר ארץ העמים הפך להיות אב הטומאה, ובעקבות רצועה של עמים שחצתה בין גליל לארץ יהודה, כמעט לא היה עולה לרגל מצפון הארץ שלא נטמא בדרכו ירושלימה, וזו רק דוגמא אחת מני רבות.

האנדרלמוסיה החלה להרים ראש. היו אנשים שנפשם חפצה והשתוקקה להמשיך לשמור על הטהרה כדבעי, ובכל מקום שהיה ספק - להם לא היה ספק. החמירו על עצמם בכל מיני חומרות והידורים. התאמצו להרגיל את עצמם לחיים מסוג חדש, רכשו הרגלים והמשיכו לשמור על טהרתם. כנגדם, היו אנשים שנאלצו להתפשר, המציאות לא הותירה להם ברירות. ומכאן, ההפרדה היתה בלתי נמנעת. לא יתכן שאלו ישבו לצד אלו, שכן כל נגיעה בלי שימת לב, כל חיבור לא זהיר, היה עלול לטמא את ה'חבר'.

מני אז החלה קהילה קדושה לפרוח בישראל: קהילת ה'חברים'. בהמשך, נתקבעו כללים והליכות בדרך לכניסה לחבורה קדושה זו, והמשימה להפוך לחבר מן המניין הפכה למשימה של ממש. נדרש היה מהמבקש להוכיח את ידענותו ורצונו העז להתחבר לחבורה קדושה זו.

הפילוג בתוך העם היה קשה מנשוא, לא בכדי היו עמי ארצות שונאים את ה'חברים' שנאה עזה. הריחוק החברתי, הבידול מהתחברות עמם, יצרו חיץ בין שתי קטגוריות. לא בכדי אנו מוצאים בחז"ל תקנות מדורות מאוחרים יותר שכל משרתן "מפני דרכי שלום". גם בימי הרגל תקנו חז"ל "כל ישראל 'חברים'", שכן לא היתה קיימת אפשרות אחרת לקיים את החג כהלכתו.

דיוני חירום ב'קבינט הקודש'

העולם החל להתרגל לדברים חדשים שמעולם לא שמעו על כך. הסנהדרין, שמלבד שליטתם הרוחנית על כל עם ישראל, היו גם הגורם הבלעדי בניהול הגשמי של העם, על כתפם רבצה

החיים בירושלים בזמן בית שני / הפילוג בין
'עמי הארצות' לקהילת ה'חברים' / מחלוקת
'הקפסולות' בהיכלי הישיבות בימי בית שני
/ להיות תלמיד ב'קבוץ' האוכל חולין על
טהרת הקודש - היא פסגת השאיפות /
אחראי ה'טהרה' ו'נאמני הטומאה' / ומה קרה
כשהתברר לכהן הזריז שהמקווה הסמוכה
לנחל קדרון נמצאה בה תקלה?

הרה"ג שמואל פולק שליט"א בתיאור מפעים
מימי בית שני - מונוש להגל תחילת לימוד
סדר טהרות במשנה היומית

האחריות לתיקון הכבישים ובניית בארות המים לעולי הרגלים, ואנשי ביצוע היו על כל תחום - עתה המציאות כפתה עליהם תיק מוזן חדש: ועד הקודש והמקדש.

'קבינט הקודש' יצא לפעולה ודרש ואיזן וחקר את כל הנוגעים בדבר, היכן הבעיות, ועל מה יש לשים את עיקר הדגש. וכך נפלה ההחלטה באחד הימים, שדווקא היכלי הישיבות, בעיקר הירושלמיות, נמצאים בסיכון טהרה גבוה.

"בישיבות מתקבצים ובאים מכל רחבי הארץ תלמידים שחשקה נפשם ללמוד תורה", טענו המומחים, "אחוזים גבוהים מהם הינם בני כפר שבאים עם מעשר שני של אביהם לאכול בירושלים. עמי ארצות בלי ידע בסיסי בשמירת הטהרה. אי אפשר לשכן את התלמידים בני החברים עם בני עמי הארצות".

הדילמה היתה קשה בפני חברי הוועד, שלא ידעו כיצד לתקן את צעדיהם. האם להכריז עליהם סגר או שמא חובת בידוד? כל הערכה לא נכונה עלולה למנוע מהם להשתלם בתורה. אך האפשרות השנייה - לתת להם להסתובב ללא הגבלות - גם היא לא ישימה, ה'חברים' יברחו מפניהם לכל עבר. ואז הוחלט ברוב קולות: אין ברירה אלא לאמץ את מתווה הקפסולות של שנת תש"פ...

נא להכיר: שלמיהו מ'יקרי ציון'

בעקבות כך יצאנו לסיור במתווה הקפסולות של בית שני. יצאנו בהזירות הנדרשת ופגשנו את שלמיהו, עלם חמודות שזה עתה נכנס לשערי הישיבה הקדושה.

קול התורה המהדהד בישיבת 'יקרי ציון' הפריע לנו להתרכז בדבריו, הסטנו אותו הצידה בהזירות והוא החל בשטף דיבור:

"מוצאי בצידון שבנחלת זבולון", פתח שלמיהו את נועם שיחו. "הורי היקרים שלחו אותי לירושלים כדי שתהיה להם נציגות בציון, ממנה תצא תורה. מדי כמה חודשים גם הם עולים לכאן ומעניקים לי דמי כיס - את כל מעות מעשר שני שהצטברו אצלם, ואני אוכל אותם על טהרת מעשר".

אחר שהתוודענו לכך ששלמיהו נמנה על מצויני תלמידי שיעור א', הוא החל להסביר את חלוקת השיעורים: "בדרך כלל נהוג בישיבות שה'שיעורים' הם לפי שנתון וגיל, אך בישיבה שלנו זה עובד בצורה אחרת לגמרי. בישיבה שלנו ניתן למצוא בחור בן 19 ובן 12 באותו שיעור. וזאת משום שאצלנו, שיעור א' - אלו הבחורים שאוכלים חולין בטהרה ברמה הבסיסית, על פי רמת ידיעתם במבחני הקבלה לישיבה, בהם נבחרים גם על רמת הלימוד וגם על בקיאותם בשמירה מטומאה. לשמור דינו ולשמור גופו - אלו דרישות המנימוס לשיעור א', מה שנקרא טירונות.

מתברר, שבמהלך השנה הבחורים אינם שוקטים על השמרים: 'לצד השאיפות שלנו בלימוד התורה, אנו גם שואפים לעלות כיתה, לשיעור ב'. אם תשאל מה זה אומר? אוהו, שיעור ב' זה רמה אחרת. שם לומדים בחורים שאוכלים על טהרת מעשר, כלומר: לא לאכול ראשון לטומאה. זה אומר שאי אפשר לאכול בסתם חתונות, ולא קוגלים בקידושים.

האמת, שאפשר לאכול, אבל אחר כל אכילת כביצה ומחצה צריך להיטהר במקווה. כך מתרגלים במהלך כל השנה, ועם ההתקדמות והעמידה במבחנים, כולל מבחני פתע, נקבל אישור לעבור לקפסולה הבאה - לשיעור ב'. משם לשיעור ג' שאוכלים על טהרת תרומה. אך הדרגה מעליה זו דרגה שאין למעלה ממנה. זאת הפסגה: הקיבוץ.

"בקיבוץ יושבים בחורים מרוממים שאוכלים 'חולין' על טהרת קודש', מדובר בבחורים מרוממים בעלי השגה שעדינותם בתורה ובמידות גם היא מושלמת וניכרת בעליל. מרגע הכניסה לישיבה ואף כבר בתור ילד בחיידר, השאיפה של כל אחד היא לזכות להיות חבר בקפסולה הזו, להפוך ל'חבר מן המניין'."

ושלא נטעה: "החלוקה בין הקפסולות היא לכל הרוחב. זאת לא רק קפסולת לימודים, אלא חיים נפרדים של ממש. מטבח אחר ופנימיה אחרת. כי יש להבין: שיעור א' וב' יכולים לצאת למקרי הצורך מחוץ לישיבה, אלא שהתנאי לכניסה חזרה לישיבה זו טבילת במקווה ואז דינו כ'טבול יום'. לעומת זאת, בשיעור ג' זה כבר לא מועיל, כי 'טבול יום' אינו יכול לאכול על טהרת תרומה, וכן על זה הדרך יש עוד הרבה פרטים שאין כאן המקום להאריך.

"למרות זאת", אומר לנו שלמיהו בהתרגשות, "המציאות שאנו משוכנים ב'מתווה הקפסולות', עדיין אינה אומרת שאנו מנותקים לגמרי זה מזה. כי למרות ההפרדה - אנחנו עדיין ישיבה אחת,

ולפעמים גם מקבלים היתר לפתוח את הקפסולות במקרים מיוחדים - בדיוק כמו המקרה שהיה בשבוע האחרון..."

"ביום ששי האחרון", ממשיך שלמיהו בסיפורו המפעים, "הגיע לישיבה אורח אמריקאי, שביקש לתרום חמשה ככשי שלמים לטובת בחורי הישיבה. עם קריאת ראש הישיבה "התקדשו ובואו עמי לזבח" - התארגנו כל בני הישיבה להתקדש ולהתכונן לטהרה של אכילת קודש ב"מבצע טהרה".

"לא נוכל לפרט את כל הפרטים. אבל למשל, נעלנו את החדר שלנו, כי לטהר את כל החדר על טהרת קודש זה סיפור מורכב, וגם הזמן הדוחק לא העניק לנו אפשרות לעשות זאת מהרגע להרגע. במקום להתחיל לפרק את המיטות ולגרור אותם למקווה, הוצאנו מהחדר את כל מה שאנחנו צריכים לשבת הקרובה, והצטיידנו עם שק שינה מיוחד כזה שמטבילים אותו בקלות, עמו טבלנו את כל בגדי שבת, משקפיים, גרבים, נעלים, מצעים וכריות, וכולנו טבלנו לשם אכילה על טהרת קודש.

"ברגע שנטהרנו לגמרי, 'אחראי הטהרה' הגיע לבדוק אם נהגנו כפי כל הכללים. במקום לבדוק חום כמו בשנת תש"פ, הוא בדק אם אכן טבלנו את כל הכלים כיאות, אם הציפורניים שלנו קצוצות כדבעי, מחשש חציצה. לאחר הדרישה והחקירה ניתנה ההוראה ונפתחו המחיצות, נפתחה הקפסולה וכל בני הישיבה התאחדו לשבת אחים גם יחד.

"במשך כל ליל שבת ישבנו בדיבור חברים כל בני הישיבה, ואכלנו את השלמים ושמחנו לפני ה' עם כיסופי רגש באתר די ביה יחדון ורוחין ונפשין. ראש הישיבה אמר חידושים שלא שמעתן און, והדברים היו מאירים ושמחים כנתינתם בסיני. השבת היתה מרוממת ביותר, וזכינו לאכול שלמים לשני ימים ולילה אחד עד מוצאי שבת. ואז... שוב נפרשו המחיצות ומתווה הקפסולות כבש שוב את חיי השגרה..."

החליפה שהוחלפה

"אך מה שקרה בהמשך, טרף את הקלפים - ממשיך שלמיהו לספר. "אל שולחנו של 'אחראי הטהרה' בישיבה, הגיע מידע על בחור משיעור א' שמרוב לחץ ובלבול החליף את חליפתו עם אחר.

"אירוע כזה הוא אמנם לא נורא כל-כך בדרך כלל, אבל עבורנו זה נורא ואיום. כי ברגע שקרה דבר כזה, זה אומר שהוא הסיח את דעתו משמירת החליפה שלו והיא בחזקת טמאה. ממילא הכל פה נכנס לבלגן. כל האזור נכנס לבידוד עד להשלמת החקירה."

מחיצה שף ניילון

"אגב, מעניין לציין, שבדומה לתקופתכם", אומר שלמיהו ומצביע עלינו, בני תש"פ, "המלצת 'ועדת הקודש' היא שגם קריאת התורה בישיבה שלנו תיעשה בצורה סטרילית.

"הוחלט שבעל-הקורא וכל המחזיקים ב'עץ החיים' יהיו דווקא בחורים משיעור א' וב', ואילו בני שיעור ג' ו'קיבוץ' עדיף שלא יגעו בספר תורה, כי ספר תורה מטמא את הידיים.

"לכן, הוחלט שבחור משיעור ב' יקרא בתורה, ויעמידו מחיצה של ניילון בינו לעולה, ובחור ה'קיבוץ' שעומד מהעבר השני יזהר שלא לגעת בספר תורה עצמו..."

חברותא מקפסולה אחרת

שלמיהו ממשיך לספר: "באחד הימים השתוקקתי לקבוע חברותא עם בחור בן עליה מהקפסולה של הקיבוץ. דא עקא, שאני בקפסולה של שיעור א' שאוכל חולין בטהרה, והוא אוכל חולין על טהרת קודש. מה עושים?

בתחילה הגענו לפשרה שאשב רחוק ממנו שני מטר עם מסיכה, כי בייחס אליו הרוק שלי הוא אב הטומאה. וכך רק אני יושבתי עם מסיכה והוא לא, כי כל החשש הוא שאדביק אותו, ואילו הוא? הלואי וידביק אותי, 'ודבקנו ביצר הטוב'.

"אבל בשלב מסוים הוא ראה שמאוד קשה לי לשבת עם מסיכה, הלכנו לראש הישיבה וביקשנו פתרון. הוא חשב וחשב ואז נתן לנו הקלות חדשות. 'שבו במרחב הפתוח', הוא אמר לנו, 'גם ללא מסיכה'.

"הפתרון היה כל כך מוצלח, שפלא שלא חשבנו עליו קודם. פשוט, כי ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא, ולכן צריך לשלול כל זרביב רוק, אבל ספק טומאה ברה"ר - ספקו טהור (אם כי

רה"ר לעניין טומאה זה לאו דווקא במרחב פתוח, אלא תלוי בהגדרות (שונות).

"לסיום רק אספר, כי בשבוע הקרוב בעז"ה אני מתכנן להתאמץ ולהתקדם צעד אחד קדימה, ולעלות לכל הפחות לשיעור ב'. וזאת משום שישנו יהודי אחד שהולך לעלות לירושלים עם ביכורי ענבים, והורי שלחו עמו את דמי מעשר שני שאוכל כנגדם בירושלים, זאת אומרת: בחודש הקרוב יהיה לי ארבע מאות שקל לקוח בכסף מעשר שני, שאותם עלי לאכול על טהרת מעשר.

"ההתלבטות שלי כעת היא, האם לעלות לגמרי לשיעור ב', או להמשיך עם השיעור שלי במשך כל היום, ורק לפני השקיעה ללכת למקווה ולהטהר לערב. ואם כך, אז במקום להחליף את כל החברות, אחליף רק את החברות של סדר ערב לבחור משיעור ב'..."

בשלב זה סימננו את שיחתנו עם שלמיהו החביב, הודינו לו ונפרדנו ממנו לשלום. אך מסענו עדיין לא הסתיים...

חקירות אפידמיולוגיות

בירושלים לא חסרים כרוזים. באמת אמרו, שהכלל הארצי של שעות מנוחה בין 2:00 ל-4:00 תקף גם בירושלים, רק שהכוונה ל-2:00 ו-4:00 לפנות בוקר...

"היה זה בעת שצעדתי למאפייה", מספר לנו שאלתיאל תושב הגליל. "בתור מחזיק כרטיס 'חבר' אני משמש כ'מפריש חלה' במפעל. בדרכי שמעתי כרוז: 'תושבים יקרים: מי שהתפלל ביומיים האחרונים בבית הכנסת 'דרכי אברהם' בשלושת הספסלים האחוריים, מתבקש לטבול ולהטביל את בגדיו ואת כל הטהרות שנגע בהם ביממה האחרונה, עקב התגלות טמא מאומת!'

"אהא! אנחת רוחה נפלטת מפי. נס! ב'ה' ביומיים האחרונים לא דרכתי בבית הכנסת הזה. אם ח'ו הייתי שם, הייתי עכשיו בצרות צרורות. בעלי המאפייה לא יסלחו לי על תאוה שכזו. הדבר יגיע לכותרות העיתונים והדימוי של המפעל יירד..."

"אך לפתע אני מבטי בפניו המחווירות של ידידי ר' יצחק, ומבין שאירעה תקלה..."

'חוששני שבני אכן התפלל שם'... הוא לוחש לאזני בהססנות. בירור קצר מעלה כי אכן, יענקי התפלל שם. 'אוי, אוי, יענקי, אתה ראשון לטומאה, וכך גם הבאת את החלה לר' ירמיה הכהן... אוי, אוי, איזה סיפור נורא, הכשלנו את ר' ירמיה באכילת תרומה טמאה בשגגה.'

"בריצת אמוק אף ר' יצחק לביתו של הכהן, לשמחתו התברר שהעיסה עדיין לא נאכלה. זו עשויה מקמח כוסמין והוזהרת ודאית. בבכיה של הודיה, הורה ר' יצחק על שה' לא הביא תקלה לצדיקים. עם כפיפה מצרית נטל ר' ירמיה הכהן את העיסה, והסיקה תחת התבשיל כדין תרומה שנטמאה שמותרת בהנאה'.

*

"- אבל עם כל הכבוד לסיפור הזה, כמה שהוא מזעזע ודרמטי, זה ממקרי ההדבקה המוכרים והקלאסיים. בתי ישראל ערוכים בקביעות למציאות של טומאה למפרע, מעת לעת או מפקידה לפקידה. אלו מעשים שבכל יום. אבל בירושלים? זה סיפור אחר, שם הסיפור הגדול.

"במקרה של ירושלים, זה מורכב הרבה יותר. רק בגלל שאחוזי ההדבקה שם הם הכי גבוהים ועם השלכה רוחבית רבה. כשקורה משהו בעיר הקודש זה עלול להיות כדור שלג, שלפעמים שיקום הנוקם מורכב ומסובך עשרות מונים. בדיוק בשביל זה יש לנו את 'נאמני הטומאה' מבני הלויים, שחלק משמעותי ונכבד מהתפקיד שלהם הוא לטפל בכל מיני 'פיגועי טומאה' נרחבים!

"הנה דוגמא: בשבוע שעבר היה פה כהן תלמיד חכם מופלג ורזיז במעשיו, בקי עבודה, שכולם סומכים עליו בעיניים עצומות. ביום ה'בית אב' שלו עבד עבודה, ופתאום בחצות היום חלפה שמועה כאש בשדה קוצים שמקווה 'שוקת יהוא' הסמוך לנחל קדרון, נמצאה בו תקלה, כיון שהנזק שמשק אותה למעין היה פחות משפופרת הנוד- ברגע שהדבר הגיע לאזני הכהן, הוא קרס תחתיו מתעלף.

"בפעם הרביעית שהעירו אותו, הוא קם בשארית כוחותיו והחל לרוץ בבהלה עצומה בדרך קצרה לכיוון היציאה מהעזרה, גם אז לא הספיק להגיע לשער העליון ושוב קרס מתעלף. כולם הבינו שקרה פה משהו נורא. הפעם, במקום להעיר אותו המשיכו לגרור אותו ליציאה מהעזרה והעירו אותו בעדינות. 'זה בסדר... אתה בחוץ'.

"מדבריו התברר, שהגרוע מכל התרחש. כי את כל הטבילות שלו הוא מהדר לטבול דווקא שם, מתוך כוונה טהורה ללכת למקווה המהודר ביותר בירושלים, שיש לו השקה למעין. והנה פתאום התברר שבדיוק המקווה הזה היה פסול, והמשימעות היא שכל העבודות שאותו כהן עשה מהבוקר עד עכשיו - הכל טמא ופסול.

"אפשר לקלוט איזו קטסטרופה קרתה פה. רק תנסה לדמיין רק כמה קבלת הדם הכהן הקדוש והרזי היה עשה מהבוקר עד עכשיו. הסיפור הזה עורר סערה בכל ירושלים. אם עד לפני שעתים עבר כרוז ש'שוקת יהוא' פסול, מהר מאוד חלף כרוז נוסף בירושלים: 'רבותי, ר' חובב הכהן נמצא טמא טומאת מת, וכל מי שנזכר שלמים והקריב אצלו - שיפסיק לאכול מיד, ומי שנזכר קרבן והקריב אצלו, צריך לעשות שאלת רב'... אי אפשר לתאר את תחושות האכזבה שנופלו על אותם אנשים שהקריבו חטאת ויצאו מהמקדש והיו בטוחים שכבר התכפרו, ופתאום חזרו שוב בפנים נפולות.

"אבל, כמה שזה די נפוץ בירושלים, יש גם מסר אחד מרגיע: כי בטומאת מקדש וקדשיו יש קולא מיוחדת, שרק מי שהיתה לו ידיעה בתחילה ואז נעלם ממנו, רק אז הוא חייב, אבל אם הוא לא ידע מראש בכלל - זה פחות חמור (בניגוד לשאר חטאות שחייבים גם בלא ידיעה בתחילה). במילים אחרות: כרוז שמודיע בפתאומיות 'רבותי, התגלה חולה מאומת וכולם כעת טמאים' - זה אמנם משבש את המערכת, אבל אם לא ידענו את זה מראש, אז זה לא חמור בסדר גודל של דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. שיעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים מכפר עליו, והעובדה הזו מרגיעה בהחלט. למרות זאת, כולנו תפילה 'מנסתרות נקי', גם נסתרות מהסוג הזה.

***

כולם מכירים את הסיפור הזה, אבל הרב שמואל פולק מעניק לו פן חדש ומעניין, ששווה בהחלט לקרוא למרות שמדובר רק בפרשנות בלתי מחייבת בעליל...

חתונה בירושלים, בשלהי ימי הבית. סעודת המצוה החלה, כל ה'חברים' יושבים בחדרת קודש ובשמחה של מצוה סביב שולחנות ערוכים. ההמון מברך 'המוציא' ראש קדשנו במצוותיו וציוונו על אכילת לחמי תודה, לאחר מכן אוכלים בשר קודש, כאשר שמחה של מצוה ושמחת חתן וכלה מתאגדים יחדיו. מי מאיתנו, דור הגלות, יכול להבין ולהשיג את ההשגות הנעלות שעלו בראשם בשעה שנהנו מזיו השכינה ואכלו קדשים קלים בטהרה בירושלים. אשרי העם שככה לו.

ואז, לפתע ללא הודעה מראש, נצפה אדם לא כל כך מוכר מהלך בין השולחנות ותר אחר מקום לישב עליו. בלי הודעה מוקדמת החלה שעוריה באולם. "זה לא פשוט שכן אדם לא מוכר מסתובב לנו בין שולחנות עמוסים בבשר קודש", אומר שם איש לרעהו, והחברים מאזינים ושותקים. זאת תאוה שעלולה להסתיים בתאונת שרשרת. יש סיכוי גדול שהוא עם הארץ, ודי אם רק יגע בבשר קודש והבשר הזה יתפוך לראשון לטומאה, הבשר הזה יגע בבשר אחר שנמצא לידו והוא נהיה שני, והשני נוגע בשלישי והשלישי ברביעי. בקיצור: הוא עלול לטמא את כל הסעודה במחי יד. מפגע תברואתי לכל דבר.

תוך כמה רגעים הקיפו אותו כמה בחורים כמו פושע הכי מסוכן ושאלו אותו: "מי אתה? איך קוראים לך?" הוא נבהל וענה: "בר קמצא."

"מה? קוראים לך בר קמצא? אתה הבן של ה'חבר' קמצא?"

הסיפור עם קמצא הוא קצת מורכב. קמצא הוא אכן 'חבר', הוא משלנו. אבל בנו יקירו לא בדיוק כזה. עד כמה שזכור לנו, בכל בוקר לפני שקמצא מגיע לבית המדרש הוא נאלץ לטבול, בגלל שהבן שלו בר קמצא לדאבון לבו הוא עם הארץ, והוא אוכל יחד אתו מידי ערב והבגדים שלו טמאים מדרס.

"אה, אז זה אתה? אתה הוא הבן המדובר שאבא שלך טובל 'עליך' כל בוקר בשביל שהוא יוכל לשבת איתנו?"

בר קמצא נעלב עד עמקי נשמתו. הוא לא ידע לאן הוא נקלע. בלאו הכי הוא טיפוס רגיש ופיגעי. 'נכון, אני עם הארץ', חשב לעצמו בעצב, 'לא זכיתי להיות 'חבר' כמו אבי היקר, אבל עדיין אני יהודי טוב שמתפלל שלוש תפילות ביום ומפריש תרומה. אמנם אני לא כל כך מבין מה זה תרומת מעשר, ולא מעשר שני, וגם בטומאת משכב ומושב אני מסתבך, אבל עדיין אני שומר שבת ירא ה' ושומע שיעור תורה'.

'כל ערב אני סוחב אתי עלבונות ומשקעים מכל אלו שרואים בי הטמא של השכונה, והנה, סוף סוף קבלתי הזמנה לחתונה של יונדב, השמחה שלי עלתה על גדותיה שיש כמה שלא מנדים אותי לגמרי, והנה מתברר שבסך הכל הדוור התבלבל...'

'דווקא נשיא ישראל, רבן יוחנן בן זכאי היה מקדים בשלום כל אדם, והוא לא ראה פחיתות בלהתייחס אלי. הוא לא חשש שאם הוא יתייחס, הוא יפסיק להבין ב'שיחת מלאכי השרת ובמעשה מרכבה', הוא לא חשד כמו כל אלו שחוששים שאם אדבר אתם אולי תנתן טיפת רוק ממני ואז הוא יטמא. לא. הוא לא היה כזה 'צדיק' שלא מעז לחייך אלי. לעומת זאת כאן אני עם אנשים ששונאים אותי ועוד בשם התורה. מעליבים בשם הקדושה והטהרה'.

הסיפור הזה יצא מכלל שליטה, ועל דא וכיוצא בזה נאמר 'טובה ארוחת ירק ואהבה בה, משור אבוס ושנאה בו'. עדיף שכל הסעודה תהיה חולין ויהיה בה אהבת ישראל, מאשר שור שכל כולו קודש קודשים אבל שנאה בו. שנאת חנים זו החרירה את בתניו ושרפה את היכלנו והגליתנו לבין האומות.

***

על שנאת חנים...

וכאן ישאל כל שואל: למה זה שנאת חנים? הרי לכאורה הם צודקים. הלא אותו עם הארץ היה עלול לעשות נזקים אדירים?

אך התשובה היא, שאותו יהודי גם הוא בנו של הקב"ה, גם עליו צריך לחלל את השבת הוא נכנס בביתו של אברהם אבינו, והוא בכלל 'קידש ידיד מבטן'. הקב"ה אוהב אותו ונעלב בשבילו. ואם יש לו זכות קיום להסתובב בעולם הזה, זו ההוכחה שאבא שבשמים עדיין 'בונה' עליו. כי אם הוא היה מיותר הקב"ה כבר היה מזמן נוטל את נשמתו. ואם אבא שבשמים 'בונה' עליו גם אנהנו צריכים לתת לו את האפשרות, גם אנהנו צריכים להכיר בו כאח שלנו. ואם יש לו יראת שמים במידת מה אזי מחויבים אנהנו ב"חבר אני לכל אשר יראוך", מחויבים אנו ברגש אחווה כלפיו, והאחוזה שלנו כלפיו היא ערך רוחני, שצריך לפנות לו מקום בלב שלנו גם אם הוא לפעמים מכריח אותנו ללכלך את ידינו ולהניח מסלסול הפרישות, בה איננו מחויבים בה לכל הדעות. היה עדיף להוציא את בשר הקודש וכל הסעודה הזו תהיה חולין, והעיקר לא להלבין פניו של יהודי מישראל.

כל נשכח שאהרן הכהן, פסגת הקדושה והטהרה בישראל, שכל ימיו לא מש מאוהל מועד, ונדרש ממנו לחיות בטהרה בתובענות הכי גדולה - למרות זאת הרי הוא הוא בעצמו היה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את חבריו ומקרבן לתורה.

אהרן הכהן מחייב אותנו. גם אדם שנמצא בקודש הקדשים, גם אדם שאסור לו לצאת ממחנה לוויה, גם התלמיד חכם הכי גדול שאוהב במדרגה נשגבה, צריך לפנות מקום בלב בשביל היהודי שנשלח מחוץ לג' מחנות, מתוך ידיעה שאותו אבא שבשמים ששיכנתו שרויה לפני ולפנים בין שני בדי הארון, הרי הוא 'שוכן אתם בתוך טומאותם', אף על פי שהם טמאים.

ההשגחה העליונה, אנשים לא העלו בדעתם שלא יחזרו. כך, בתמימות ומחוסר הבנת המצב לאשורו, הכנו מארזים לכל ילד: עוגות, בגדים וצידה לדרך, כאילו אנו יוצאים לקייטנה. ממדי הזוועה פשוט לא היו ידועים לנו.

התאום ששרד את מנגלה – חלק א'

הצורך הנאצי יוזף מנגלה ימ"ש, שקיבל את התואר 'מלאך המוות מאושוויץ', מוכר כאחד הרופאים המרושעים ביותר בהיסטוריה בשל הניסויים האכזריים שביצע בבני אדם – ובעיקר בתאומים. מנגלה שיגר אלפי בני אדם למותם ורצח זוגות תאומים רבים בשם 'המדע'. ניסוייו בתאומים היו מחקרים אכזריים שערך על דעת עצמו וללא קשר למדע. לצורך כך נעזר בצוות רופאים, שחלקם הגדול אסירים יהודים. זירת פעילותו הברברית הייתה אושוויץ, מחנה ההשמדה הגדול בהיסטוריה, שם הופרדו התאומים שהגיעו ברכבות מהוריהם והועברו לשהות תחת 'חסותו' של הצורך.

אחד מאותם זוגות תאומים שהצליחו לשרוד בחסדי השם ובניסים גלויים את תופת השואה ואת שבט ניסוייו של הרוצח, הוא הישיש הרה"ג רבי משה דוד מאיר שליט"א משכונת 'גבעת שאול' בירושלים. בראיון ל'מרוה לצמא' הוא חושף את סיפורו המרטיט, סיפור ששזורים בו נימים של אמונה, אופטימיות ונחישות. ר' משה דוד ואחותו התאומה שתחי' נפלו כפרי בשל לידי הצורך, אך בחסדי שמים יצאו ממעבדתו בפגעים מזעריים. גורל הוריהם ושאר אחיהם לא שפר עליהם, והם הובלו למשרפות כרבבות אחרים.

"אתם רואים את חגורת העור הזו?", הוא שואל בפאתוס ומנפנף לעברנו בחגורה דהויה עתיקת יומין, שריד שנשמר מהתקופה שבה היה נצור באושוויץ. "אותה אני שומר לעצמי עד יומי האחרון כמזכרת, כדי שאזכור תמיד מה עוללו לנו הנאצים ימ"ש וכיצד זכיתי בחסדי שמים להינצל ולהקים דור חדש – זרע ברך ה'", הוא מוסיף ודמעות התרגשות נקוות בעיניו.

אנחנו מבקשים לשוב אל ראשית חייו, ורבי משה דוד מתחיל לגולל:

"העיירה שלנו, אילניציה שבמחוז מרמורש, החליפה ידיים בין הונגריה לצ'כוסלובקיה, ושוב להונגריה בימי המלחמה. התגוררו בה כ-300 יהודים. למדתי בתלמוד תורה, אך נאלצתי ללמוד במקביל בבית הספר העממי, שכן המועצה איימה בכליאה על הורים שמנעו זאת. הצלחתי לתעתע בהנהלה ולא הגעתי ללמוד בשבתות ובמועדים. אבא ז"ל שימש כמלמד, עבד כיערן ולבסוף גויס לצבא ההונגרי. החזקנו משק חקלאי לפרנסתנו. היה בעיירה גרעין חסידי סאטמאר, ונוסח התפילה היה ספרד. אמי ע"ה נפטרה לפני המלחמה, ונותרנו עם אבינו הי"ד. בה' בניסן תש"ד מלאו לי 13. נהניתי מתקופת הבחורות רק חודש אחד, ואז הגיעו הגרמנים.

המציאות הייתה מורכבת. היה שכן ששמר שבת, ומנגד שכן עזין שהתנכל לנו והפריע את מנוחתנו בלילות. אשתו דווקא הייתה נעימה ושימשה כגויה של שבת' עברנו. החיים התנהלו על מי מנוחות, עד שהחלו לגרש יהודים מפולין. פליטים פולנים הגיעו אלינו, וגורשו ראשונים עם הגעת הגרמנים. בתחילה היינו שלווים, אך ככל שהגרמנים התקרבו, התחלנו למשש את האימה מקרוב, ומבטים מלאי שנאה ננעצו בנו ללא הרף.

בשלב מסוים, עוד בטרם הגיעו הגרמנים לאזורנו, הוכרחנו לעגוד טלאי צהוב כדי לבדל אותנו מהנוכרים. השכנים, שכבר ידעו מה מעוללים הגרמנים, 'סימנו' את בתינו ואת רכושנו, וציפו לחלק ביניהם את השלל ברגע שנגורש מהעיירה. כשהגיעו השמועות על התקרבות הגרמנים למחוז, ועל אף שלא ידענו מה בדיוק מצפה לנו – למעט החשש שנישלח לאושוויץ – התחלנו 'להתארגן'.

היו שקברו את רכושם באדמה, והיו שהפקידו אותו אצל שכנים. מגזירת

הקצין הפולני שגדל ב'ביאלה' רוצה להבין פירוש משנה בסדר טהרות

על כח התורה אל מול כוחות הסטרא אחרא, נוכל ללמוד מהסיפור הבא, אותו סיפר הגאון רבי בנימין מנדלסון זצ"ל, אב"ד קוממיות:

סוגיית חובת הגיוס לצבא הפולני, היתה מהסוגיות הקשות באותם ימים, והיא היתה אימתם של בחורים רבים. הם היו באים להתברך אל הגה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, שיצילם הי"ת מגזירה זו.

פעם בא אליו בחור מ'ביאלה' באותו ענין, והרבי הורה לו שילמד משניות סדר טהרות בעיון, ובזכות זה בעזה"ת ינצל מהגיוס לצבא. הבחור עשה כדברי הרבי, ובכל זאת הוא נתפס וגויס ככוח לצבא, ונשלח לשרת במקום מרוחק, שם מונה לעוזרו האישי של א' מהקצינים הבכירים.

גם שם, תוך כדי השירות הצבאי, לא מש מהוראת רבו, ובכל עת שיכל התגבב ולמד משניות טהרות. פעם נכנס אליו הקצין באמצע הלילה ומצא אותו כשהוא לומד משניות טהרות. זו היתה עבירה לא פשוטה, לימוד תורה תוך כדי השירות הצבאי נחשב בגידה במולדת. הבחור נבהל מאוד, אלא שהקצין בעצמו הרגיע אותו, הוא קרב אליו ולחש לו: "אל דאגה גם אני יהודי" וכשראה שמשניות טהרות פתוחות לפניו, ביקש ממנו שיבאר לו משנה אחת שמעולם היתה קשה לו. הבחור ביאר לו את המשנה בטוב טעם, והקצין התפעל מאוד מידיעותיו וסברותיו.

"מה שמך? ומהיכן אתה?" שאל אותו הקצין. הוא אמר לו את שמו וסיפר לו שהוא מ'ביאלה'. "גם אני מביאלה" – אמר לו הקצין – "ואני מכיר את סבא שלך והאמת" – המשיך הקצין בדבריו – "לא הייתי עוזר לך, כי אני כאן, במקום הנידח הזה, בגלל סבא שלך הייתי בחור יתום, וסבא שלך מסר אותי לשלטונות הצבא, כדי לשחרר את אחד מצאצאיו בכל זאת אני מוחל לו מחילה גמורה" בתום דבריו שחרר אותו הקצין מהשירות הצבאי והבחור שב לביאלה לבית הוריו.

כשחזר הבחור וסיפר לרבי יחיאל מאלכסנדר על הצלתו באורח פלא בזכות לימוד משניות טהרות, אמר לו: "כל ענין גיוסך ולימוד המשניות, היו רק כדי שתשמע שהוא מוחל לסבא שלך במחילה גמורה"

- המשך בגליון הבא -

(מבוסס על כתבה שנערכה בעיתון 'מרוה לצמא')

סיום סדר קדשים והתחלת טהרות

עומדים אנו בחדש זה לסיום בע"ה את סדר קדשים ולהתחיל סדר טהרות. למדנו בסדר קדשים את דיני הקרבנות לסוגיהם השונים. כל אלה נעשים כמובן רק בבית המקדש, ולכן הובאו בסדר זה גם הדינים הנוגעים לבית המקדש, הן סדר העבודה יום יום (מסכת תמיד) והן צורות הבנין (במסכת מדרות).

והנה, לבית המקדש, ולקרבנות, צריך טהרה. טמא אסור להכנס למקדש, גם אם הוא ישראל ואינו עובד עבודה, ובודאי כהן שבא לעבוד עבודה. דבר זה נוגע גם היום, באיסור כניסה להר הבית. וכן אסור הטמא לאכול בשר קרבן. וקרבן טמא אסור גם אדם טהור לאכול. וגם ב"קדשי הגבול", היינו תרומה הנאכלת לכהנים מחוץ לבית המקדש, יש איסור לטמאה, ואם נטמאה דינה בשריפה.

סדר שלם, הסדר הגדול ביותר, הקדוש רבנו הקדוש לדיני טומאה וטהרה - סדר טהרות. בזמן שבית המקדש היה קיים, היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה והיו נזהרים מאד. כמעט לכל

בית היה מקוה טהרה, וכפי שמוצאים היום בחפירות הארכיאולוגיות שבכל עיר וכפר יהודיים.

בזמן חזקיהו המלך אפילו הקטנים ביותר היו בקיאים בהלכות טומאה. וזכרנו בהנצח מאוביהם. וכך איתא בגמרא (סנהדרין דף צד:): **"והובל עול מפני שמן"** (ישעיהו י, כו), אמר רבי יצחק נפחא **חובל עול של סנהריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה. נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו.** בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה.

והנה במהרה יבנה בית המקדש ונקריב קרבנות, אם כן צריכים כולנו לדעת הלכות טומאה וטהרה.

כיום כולנו נחשבים טמאי מתים, ולכן גם אם נטוה משאר טומאות, כגון טומאת שרץ, או טומאת נדה, שטהרתם על ידי טבילה, עדיין נשארים טמאים

שבוע לימוד מוקדש:

לע"נ מרת מרים בת ר"ר יהודה ע"ה נלב"ע י"ח אייר תשע"ד ולע"נ ר' ישראל בן ר' אלחנן הכהן זללה"ה נלב"ע כ"ה בסיון תשס"ח	לע"נ חיים יהודה בן ה' אברהם הלוי ז"ל נלב"ע י"א אייר ולע"נ מרת לאה שולמית בן הרב אהרן ע"ה נלב"ע י"ז בסיון תשפ"ג
לע"נ הגאון רבי חנוך אריה בן רבי יוסף זצ"ל נלב"ע כ"ג ניסן תשפ"ו	לע"נ הרב הר"ר חיים שאול בן ר' משה אליעזר הלוי ז"ל נלב"ע כ"א אייר תשפ"ה ולע"נ נתן דוב בן חיים ז"ל נלב"ע כ"ב בסיון
לע"נ הרב ישראל הלוי בן הרב ר' אליעזר זצ"ל נלב"ע א' סיון תשע"ו	לע"נ אריה בן יוסף ז"ל נלב"ע כ"ג אייר תשמ"ט
לע"נ יצחק בן תמר קלומיטזי ז"ל נלב"ע ט"ו סיון	לע"נ מרת סעדה בת רחל ע"ה נלב"ע ד' סיון תשפ"ד
לע"נ פנחס בן מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ב סיון	לע"נ דניאל בן יעקב ז"ל נלב"ע י"ב סיון תשס"ו
לע"נ ר' יצחק בן ר' אפרים ז"ל נלב"ע כ"ג סיון תשס"ח	לע"נ מרת רייזל בת ר' אברהם אבא זלמן ע"ה נלב"ע כ"ב סיון
לע"נ ר' יוסף צבי בן ר' דוד אריה ז"ל נלב"ע ד' סיון	לע"נ מרת רבקה כ"ר יהושע הלוי ע"ה נלב"ע כ"ד סיון תשפ"ב

הלימוד החודש מוקדש לע"נ

מרת ביילא בללה בת הרב שמואל אלעזר ע"ה

נלב"ע כ"ט אייר תשפ"א

- נא לכוון לפני הלימוד -

הזוכים בהגרלות:

מבחינה במושג היום
506-513
ומבחינה בהלכה 10-11

ה' אברהם ישעיהו זיאת, בני ברק
ה' שמואל יוסף שטיינברג, ירושלים
ה' יעקב ברמן, בני ברק
ה' משה הכהן ברזסקי, בית שמש
משפ' לשם, ירושלים
ה' חיים אורבך, בני ברק
ה' דוד לייב סטולר, אשקלון
ה' יעקב ונדרולדה, מודיעין עילית
ה' משה סגל, מודיעין עילית
ה' ישראל מאיר הארונים, ירושלים
ה' מרדכי רייז, בני ברק
ה' דוד צבי הילמן, בני ברק
ה' מנחם רובינשטיין, ירושלים
ה' אלחנן כהן, בני ברק
ה' דוב בעריש זונאבנד, ביתר עילית
ה' יקותיאל יהודה פוקס, בני ברק
ה' שמעון בנימין ראם, בני ברק
ה' חננאל אביוב, מעלה אדומים

פרשה	איייר	משינה יומית: קדשים - טהרות	הלכה יומית: שרע אר"ח
יום תאריך	פרק משנה	כלים	הלכות סעודה
ש 18 א	ב 226	קע	ה-ז
א 19 ב	ב 226	קע	א-ג
ב 20 ג	ב 226	קע	ד-ו
ג 21 ד	ג 226	קפ	א-ג
ד 22 ה	ג 226	קפ-א	ד-א
ה 23 ו	ג 226	קפא	ב-ד
ו 24 ז	ג 226	קפא	ה-ז
ז 25 ח	ד 227	קפא	ח-י
ח 26 ט	ד 227	קפב	א-ג
ט 27 י	ד 227	קפב	ד-ו
י 28 יא	ה 227	קפב-ג	ז-י
יא 29 יב	ה 227	קפג	א-ג
יב 30 יג	ה 227	קפג	ד-ו
יג 1 יד	א 228	קפג	ז-י
יד 2 טו	א 228	קפג-ד	יב-ב
טו 3 א	ב 228	קפד	א-ג
א 4 ב	ב 228	קפד-ה	ו-ב
ב 5 ג	ב 228	קפה	א-ג
ג 6 ד	ג 228	קפז	א-א
ד 7 ה	ג 228	קפז	ב-ד
ה 8 ו	א 229	קפח	א-ג
ו 9 ז	א 229	קפח	ד-ו
ז 10 ח	א 229	קפח	ז-י
ח 11 ט	א 229	קפח-ט	יב-ב
ט 12 י	א 229	קצ	א-ג
י 13 יא	ב 229	קצא	ד-א
יא 14 יב	ב 229	קצא-ב	ב-א
יב 15 יג	ב 230	קצג	ב-ב
יג 16 יד	ג 230	קצג	א-ג

סיום סדר קדשים ותחילת לימוד סדר טהרות במשנה